Хорхе Луїс Борхес

Фінал

Розпростертий навзнак Рекабаррен напіврозплющив очі й побачив скісний очеретяний дах. З іншої кімнати бриніла імпровізована гітарна мелодія, ніби вбогий лабіринт, що нескінченно заплутується і розплутується... Він повільно притомнів, повертався до дійсності, знаходив поглядом щоденні речі, які вже не судилося поміняти на інші... Без співчуття позирнув на своє велике, зайве тіло, на просте вовняне пончо, що вкривало ноги. За квадратами вікна розстилалися рівнина й вечір: він спав довго, але небо ще світліло. Лівою рукою помацав біля себе, знайшов гостроверхого дзвоника поруч із ліжком.

Труснув ним кілька разів; з іншого боку дверей так само долинали вбогі акорди.

Грав негр; він з'явився тут одного вечора як мандрівний співак-гітарист і викликав іншого зайду-чужинця на співочий турнір. Подоланий, він не облишив бувати в шинку, наче б чекав тут когось. Години збавляв грою на гітарі, але вже не співав — можливо, поразка далася взнаки. Люди вже звикли до цього безневинного дивака. Рекабаррен, власник заїзду, ніяк не міг забути того змагання; наступного дня, коли готував мате, йому раптом відняло правий бік тіла й мову. Вболіваючи над лихами героїв з романів, врешті-решт починаєш надто перейматися власними болями; не так страждав Рекабаррен, що сприйняв свій параліч, як перед тим смуток і самоту Америки. Звиклий жити сьогоднішнім днем, він зараз дивився на небо й думав, що червоне коло довкола місяця віщує дощ.

Хлопець з індіанськими рисами обличчя (можливо, його син) прочинив двері.

Рекабаррен поглядом запитав його, чи є хтось із гостей. Хлопець знаком відповів, що ні — негр до уваги не брався. Безпорадна людина лишилася сама; його ліва рука ще хвилю бавилася дзвоником, наче випробовувала свою силу.

Рівнина в останніх зблисках сонця була дещо химерною, немов баченою уві сні.

Якась цятка на обрії ворухнулася і зросла до розмірів вершника, який прибував (чи мовби прибував) до цього дому. Рекабаррен побачив крислатий капелюх, довге темне пончо, гнідого коня, але не обличчя вершника, який раптом осадив кінський чвал і наближався підтюпцем. Метрів за двісті він звернув, і Рекабаррен вже не бачив його, але чув, як той насвистує, прив'язуючи коня до стовпа, і рішуче входить до заїзду.

Не відводячи погляду від гітари, у якій ніби чогось шукав, негр лагідно озвався:

— Я був певен, сеньйоре, що можу розраховувати на вас. Той жорстко кинув:

— Як і я, смаглявцю. Чимало я змусив тебе чекати, та ось я тут. Запала мовчанка. Нарешті негр знову озвався:

— Я вже звик чекати. Сім років чекав. Другий неквапливо мовив:

— Я понад сім років не бачив своїх синів. Знайшов їх того дня. І не хотів здаватися їм чоловіком, якому аби тільки схопитися за ніж.

— Я так і зрозумів,— сказав негр. — Сподіваюся, вони при доброму здоров'ї.

Прибулець всівся на прилавок і щиро розсміявся. Зажадав рому і хильнув трохи.

— Я дав їм добрих порад,— повідомив він,— які ніколи не зайві і нічого не коштують. Пояснював, між іншим, що людині не слід прагнути крові іншої людини.

Довгий, повільний акорд, а тоді знову мовив негр:

— Ви добре вчинили. Так, може, хоч не будуть схожі на нас.

— Принаймні на мене,— виснував прибулець і додав, мовби подумав уголос: — Долі забаглося, щоб я вбив, а зараз знову вкладає ножа в руку. Негр, наче не чуючи його, зауважив:

— Восени дні коротшають.

— Мені вистачить і цього світла,— сказав він, зводячись на ноги. Став випростано перед негром і ніби втомлено звелів:

— Відклади гітару, бо сьогодні тебе чекає інше змагання. Обоє рушили до дверей. Виходячи, негр прошепотів:

— Можливо, цього разу мені поведеться краще. Його супутник відповів поважно:

— Минулого разу тобі не повелося зле. Просто ти хотів спробувати ще раз. Вони відійшли від будинків, ступаючи поруч. Рівнина була одноманітною при місячному світлі. Раптом вони перезирнулися, зупинилися і прибулий зняв остроги. Руки до пліч в обох вже були загорнуті в пончо, коли негр сказав:

— Хочу попросити про одне, поки не почали. Аби тепер ви виявили всю свою мужність і спритність, як тоді, сім років тому, коли вбили мого брата.

Чи не вперше за всю розмову Мартін Фієрро відчув у його словах ненависть.

Відчув, як удар остроги. Вони зчепилися, і гостра сталь черконула обличчя негра, залишивши на ньому криваву мітку.

Є в надвечір'ї пора, коли рівнина ніби хоче щось сказати; ніколи цього не говорить або ж говорить безупинно, і ми не розуміємо тієї мови або розуміємо, та годі її передати, як музику... Зі свого лежака Рекабаррен бачив фінал.

Несподівана атака — і негр позадкував, спіткнувся, замахнувся, цілячись в обличчя, і випростався в глибокому випаді, цілячись у живіт. Потім був ще один, якого свідок до пуття не завважив, і Фієрро вже не підводився.

Непорушний, негр, здавалося, віддавав честь над його повільним конанням. Витер закривавленого ножа об траву, повернувся і повільно, не озираючись, рушив до села. Зараз, коли сповнив волю вершителя справедливості, він уже був ніким.

Точніше, більше не був собою; не мав своєї долі на землі і вбив людину.